

Vår referens:

Agneta Söder agneta.soder@funktionsratt.se

Mottagare:

Statsrådet Camilla Waltersson Grönvall

Sundbyberg 2023-10-11

Skrivelse om personligt ombud

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 52 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

När reformen med personliga ombud infördes i samband med psykiatrireformen på 1990-talet var den inriktad på personer med schizofrenitillstånd och psykoser. Dessa grupper hade, och har även i dag, stora behov av stöd för att kunna ha ett fungerande liv utanför institutionerna. Antalet diagnosgrupper med behov av stöd har med tiden utökats och består i dag även av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar till exempel autism och adhd, intellektuella funktionsnedsättningar varav många med samsjuklighet. Ungefär 20% av de som i dagsläget får stöd av personliga ombud har barn.

Verksamheten med personliga ombud riktar sig till personer över 18 år, med psykiska funktionsnedsättningar och stora svårigheter att utföra aktiviteter inom olika livsområden. Ombuden har en fristående ställning och arbetar på den enskildes uppdrag för att socialtjänst, olika delar inom hälso- och sjukvården, Försäkringskassan med flera ska ta ansvar för sina respektive insatser och samordna dem. Skälet till ombudens fristående ställning är bland annat att grupperna i behov av stöd ofta har en misstro mot

myndigheter. Detta är en verksamhet med en särprägel som inte kan ersättas av god man, förvaltare, kontaktpersoner eller boendestödjare.

Den 3 oktober 2023 redovisade Socialstyrelsen ett regeringsuppdrag¹ där man kartlagt och analyserat det nuvarande systemet med personligt ombud. I uppdraget har ingått att analysera konsekvenser för den enskilde av att verksamheten är frivillig för kommunerna. Bakgrunden till regeringens uppdrag var ett tillkännagivande från Socialutskottet (2021/22:SoU12). I detta sägs bland annat:

Personligt ombud är ett stöd inom ramen för socialtjänsten som kommuner har möjlighet, men inte skyldighet, att erbjuda till personer med omfattande och långvarig psykisk funktionsnedsättning. Detta är i utskottets mening en viktig verksamhet för att ge målgruppen möjlighet att få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service på jämlika villkor."

Utskottets slutsats var att en utredning behövdes med uppdrag att bland annat se över om det finns behov av en reglering i socialtjänstlagen. Därav uppdraget till Socialstyrelsen.

Socialstyrelsens slutsatser i rapporten är tydliga:

- Tillgången till personligt ombud är ojämlik i landet.
- Utan stöd från personligt ombud kan individen drabbas hårt, till exempel med hemlöshet och/eller stora ekonomiska svårigheter.
- Dagens långa väntetider, hos de kommuner som valt att införa insatsen, kan få allvarliga konsekvenser för enskilda klienter som ofta befinner sig i ett akut behov av stöd.
- Dagens system är inte jämlikt och tillgängligt på olika platser i landet eftersom det inte är obligatoriskt.
- Det finns brister i rättssäkerheten i nuvarande system och drabbar därför medborgarna.

Socialstyrelsen rapporterar årligen kring verksamheten med personliga ombud. För närvarande saknas ombud helt i 44 kommuner. Det är främst kommuner med ett litet invånarantal som inte erbjuder personligt ombud. Socialstyrelsen noterar samtidigt att detta har en lösning i att kommuner med mindre antal invånare går samman om en gemensam verksamhet, vilket redan förekommer på vissa håll. Det är sedan länge ett faktum att även de kommuner som valt att införa personligt ombud har långa köer till verksamheterna, ibland upp till ett år. Och köerna har ökat.

FN-konventionen och Agenda 2030

Sedan 2009 är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning gällande i Sverige. Artikel 19 stadgar att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva självständigt och vara fullt inkluderade

¹ [Personligt ombud till personer med psykiska funktionsnedsättningar \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/uppdrag-och-utredningar/uppdrag-2023/personligt-ombud-2023)

i samhället. I artikel 23 Respekt för hem och familj uttalas att konventionsstaterna ska lämna ändamålsenligt stöd till personer med funktionsnedsättning i utövandet av deras ansvar för barnens fostran. I artikel 25 anges att konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster för personer med funktionsnedsättning. I artikel 26 kring habilitering och rehabilitering betonas att konventionsstaterna ska göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att uppnå och vidmakthålla största möjliga oberoende, full fysisk, mental, social och yrkesmässig förmåga samt fullt inkluderande och deltagande i livets alla aspekter.

Verksamheten med personliga ombud har - utöver sin direkta koppling till nämnda artiklar i Funktionsrättskonventionen - även koppling till mål 10.2 i Agenda 2030, att möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

Ny socialtjänstlag

Av Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 9 framgår att regeringen avser att lämna en lagrådsremiss om en ny socialtjänstlag senvåren 2024, med målet att denna kan träda i kraft under 2025.

Funktionsrätt Sverige anser att insatsen personligt ombud, utifrån slutsatserna från Socialstyrelsens rapport liksom Funktionsrättskonventionen och Agenda 30, nu bör föras in i Socialtjänstlagen, som en insats utan behovsprövning. Detta skulle med fördel kunna ske genom att den införlivas i 5 kap. och dess särskilda bestämmelser för olika grupper, alternativt om regeringen går vidare med Socialtjänstutredningens ² förslag kring insatser utan behovsprövning. Vi instämmer här med Socialstyrelsens förslag att föreskriva att verksamheten även fortsatt ska bedrivas fristående från socialtjänstens myndighetsutövning.

Vi ser fram emot ett svar från statsrådet i denna fråga.

Med vänliga hälsningar

Funktionsrätt Sverige



Nicklas Mårtensson
Ordförande

² [Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/491315/1/2023-09-14-hallbar-socialtjanst-en-ny-socialtjanstlag)